

Wprowadzenie

Książka zawiera opisy dobrych praktyk, raportów, a także procedur, które powinny wesprzeć czytelnika w sprostaniu nowym wymaganiom stawianym przez Ministerstwo Finansów. Za sprawą nowo wprowadzonych przepisów prawa wdrożenie programów komputerowych w podmiotach gospodarczych stało się niemalże obowiązkowe i dla wielu przedsiębiorców jest to znaczące wyzwanie. Jeszcze do niedawna wiele osób nie było przekonanych do prowadzenia księgowości przy pomocy takich narzędzi jak zintegrowane systemy komputerowe, a obecnie stało się niemalże koniecznością. Zgodnie z nowymi przepisami dane do kontroli skarbowej powinny być przekazywane za pomocą środków komunikacji elektronicznej bezpośrednio z systemów informatycznych ewidencjonujących operacje gospodarcze zachodzące w przedsiębiorstwie. Podatnicy są zobowiązani do przekazywania urzędowi skarbowemu raportów, sprawozdań i deklaracji w formie elektronicznej w przeważającej części w postaci ustrukturyzowanych plików (JPK) zdefiniowanych przez Ministerstwo Finansów w drodze ustawy (art. 193a OrdPU).

Idea elektronicznej wymiany danych między podatnikami a organami skarbowymi jest konsekwencją rozwoju technologii informatycznych, które obecnie weszły do niemalże wszystkich obszarów działalności gospodarczej. W księgowości można to było początkowo zaobserwować w automatyzacji działań rachunkowych, w następstwie czego powstał rynek programów komputerowych oferujący różnorodne narzędzia informatyczne wspomagające procesy księgowe. Kolejny etap zmian w księgowości pod wpływem technologii informatycznych to tendencja do integracji księgowości z pozostałymi obszarami w przedsiębiorstwie, takimi jak: zaopatrzenie, produkcja, sprzedaż czy kadry i płace. W efekcie powstały systemy klasy ERP (*Enterprise Resource Planning*), których zasadniczą korzyścią było uzyskanie wspólnej bazy danych łączącej w sobie uporządkowane informacje z kluczowych obszarów działalności przedsiębiorstwa charakteryzującego się różnorodną strukturą organizacyjną, przestrzenną i funkcjonalną. Obecnie mamy do czynienia z integracją systemów informacyjnych odrębnych jednostek organizacyjnych przez technologię IT. Organa skarbowe początkowo nie włączały się do tej integracji, przyjmując sprawozdania i deklaracje generowane przez systemy informatyczne podatników głównie w formie papierowej. Przełom nastąpił w 2016 r. – wówczas rozpoczęto wdrażanie rozwiązania Jednolitego Pliku Kontrolnego (JPK), widząc w nim możliwości uszczelnienia systemu podatkowego. Umożliwia on pobieranie przez organa skarbowe szczegółowych danych opisujących działalność gospodarczą podatnika. Rozpoczęto tym samym drogę do pełnej integracji systemów informatycznych podatników i organów skarbowych, której końcowy kształt jest dzisiaj trudny do określenia.

Wprowadzenie powyższych rozwiązań do przedsiębiorstwa natrafia na wiele ograniczeń i barier społecznych, organizacyjnych, finansowych oraz technicznych. Środowisko księgowe spotkało się z koniecznością pozyskania w krótkim czasie dodatkowych kompetencji informatycznych niezwiązanych z ich podstawową działalnością zawodową. To skutkuje powstaniem wielu napięć i nieporozumień wynikających z niepełnego zrozumienia zagadnień integracji systemów informatycznych, przełamania wielu przeszkód we wdrażaniu tych rozwiązań, ale i korzyści wynikających z pozyskania dodatkowego źródła analitycznego.

Niniejsze opracowanie odpowiada na powyższe potrzeby, prezentując – w sposób mam nadzieję wyczerpujący – zagadnienia przygotowania służb księgowych do wymiany danych w formie elektronicznej z organami skarbowymi. Propozycje zawarte w tej publikacji są przede wszystkim ukierunkowane na praktyczny aspekt zagadnienia.

W I rozdziale opracowania przedstawiono obecną sytuację księgowych oraz wyzwania, z jakimi muszą się obecnie mierzyć.

Rozdział II opisuje praktyczne wskazówki dotyczące wyliczania podatku dochodowego oraz comiesięcznych zaliczek na podatek dochodowy. Skoncentrowano się w nim na prowadzeniu wyliczeń podatkowych na podstawie struktury Ksiąg Rachunkowych Jednolitego Pliku Kontrolnego (JPK_KR), uzyskując dzięki temu wymaganą spójność między zadeklarowanym podatkiem dochodowym a danymi znajdującymi się w księgach rachunkowych. W tym rozdziale zamieszczono również przykładowy raport sporządzony w programie Excel, który może być wykorzystany jako wsparcie dla osób zajmujących się rozliczaniem podatku dochodowego. Poprawność i skuteczność działania tego raportu przetestowało wielu księgowych w swoich przedsiębiorstwach.

Rozdział III dotyczy cyfryzacji rozliczeń podatku VAT, a także omawia praktyczne strony rozliczeń tego podatku w kontekście struktury JPK_VAT. W tym rozdziale przedstawiono również raport, który może być wykorzystany w pracy księgowego, niestety tylko do końca 2019 r., ponieważ od początku 2020 r. ma być on zastąpiony nową strukturą JPK_VDEK.

Kolejny, IV rozdział poświęcono dobremu praktykom. Omówiono w nim wybrane obszary księgowości, dla których zaproponowano konkretne rozwiązania w formie raportów zaprojektowanych w Excelu, jakie można wykorzystać w codziennej pracy działu księgowości. Wszystkie te raporty są zasilane danymi z plików JPK. Celem tego rozdziału jest wykazanie, że JPK to nie tylko określony zestaw danych, przekazywanych do urzędów skarbowych w celach rozliczeń podatkowych, lecz także dane, które mogą być wykorzystane do analizy procesów biznesowych realizowanych w przedsiębiorstwach. Pliki JPK są zbudowane w na podstawie struktury otwartego formatu XML, akceptowanego przez wielu producentów programów komputerowych, przez co mogą stać się źródłem danych dla wielu różnorodnych raportów wykonanych w narzędziach analitycznych, w tym również w popularnym i znanym wśród księgowych programie MS Excel. Korzyścią takiego podejścia jest to, że w niniejszym opracowaniu wykorzystano ogólnodostępne standardy (JPK) i narzędzia informatyczne (Excel) do realizacji złożonych zadań nakładanych na służby księgowe. Dzięki temu wyeliminowano konieczność posiadania często bardzo kosztownych narzędzi analitycznych oraz przyswojenia wyspecjalizowanej wiedzy i nauczania się obsługi funkcjonalności dostępnych jedynie dla wąskiej rzeszy zamożniejszych przedsiębiorstw specjalistycznych programów finansowo-kontrolingowych.

W V rozdziale zaproponowano rozwiązania dotyczące obowiązku sporządzania i przekazywania sprawozdań finansowych w formie e-sprawozdań. To zadanie jest obecnie realizowane w dużej mierze przez programy finansowo-księgowe używane w przedsiębiorstwach, jednak przy okazji warto podpowiedzieć podatnikowi, jakie ma możliwości oceny poprawności i jakości danych zapisywanych w tych sprawozdaniach, porównując je z zawartością plików JPK, a zwłaszcza JPK_KR. Raporty Excela opisane w tym rozdziale powinny wesprzeć podatników w tym zadaniu.

Rozdział VI książki prezentuje propozycje procedur sprawdzających dane elektroniczne, które są przekazywane do organów skarbowych. Opisane procedury wykorzystują odpowiednie formuły Excela, przy pomocy których sprawdzana jest spójność danych w poszczególnych plikach JPK oraz porównywana z tym, co zostało już przekazane do fiskusa, np. obowiązkowy plik JPK_VAT czy też zaliczki podatku dochodowego. Celem tego rozdziału jest przede wszystkim zainspirowanie czytelnika do tworzenia własnych procedur i raportów kontrolnych, które mogą być pomocne w bieżących rozliczeniach z organami skarbowymi, a także mogą służyć ocenie jakości danych gromadzonych w systemach informatycznych.

Natomiast ostatni, VII rozdział opracowania został poświęcony zagadnieniu należytej staranności. Jest to obszar niezmiernie istotny w kontekście zmieniającego się nastawienia organów skarbowych w relacjach z podatnikami, obserwowanego przez pryzmat dynamicznie zmieniających się przepisów, interpretacji norm podatkowych i orzecznictwa sądowego. W tym rozdziale wskazano również na praktyczny element tego zagadnienia – powinien on ukierunkować działania przedsiębiorców na cel, jakim jest zapewnienie poprawności i jakości danych trafiających do systemów informatycznych, z których generowane są e-sprawozdania i pliki JPK.

Ponadto do książki dołączono pliki ze wszystkimi omówionymi w niej raportami. Poniżej przedstawiono ich wykaz:

1. Wylizanie zaliczki na podatek dochodowy
2. Raport wizualizujący zawartość struktury JPK_VAT
3. Zestawienie obrotów i sald na dzień
4. Raport kont przeciwstawnych
5. Dziennik zapisów księgowych
6. Magazyn Danych Księgowych (MDK)
7. Dane do raportu F-01
8. Analiza sprzedaży
9. Bilans
10. Rachunek zysków i strat (wersja porównawcza i kalkulacyjna)
11. Zmiany w kapitale
12. Rachunek przepływów pieniężnych
13. Raport uzgadniający dane w plikach JPK_KR oraz JPK_VAT i JPK_FA
14. Raport uzgadniający dane w plikach JPK_VAT oraz JPK_KR
15. Raport uzgadniający dane w plikach JPK_MAG i JPK_KR.

Większość raportów to gotowe narzędzia, które po zasileniu danymi z plików JPK mogą być natychmiast wykorzystane w pracy działu księgowego. Jednak całość raportów przedstawiona jest tak, aby stała się inspiracją do realizacji własnych pomysłów i tworzenia dedykowanych rozwiązań. Wszystkie raporty posiadają opisy podstawowe (instrukcje użycia) oraz opisy zaawansowane prezentujące zastosowane formuły i funkcjonalności. Należy dodać, że wszelkie wyjaśnienia dotyczące projektowania raportów, które zostały zamieszczone w opracowaniu, wymagają znajomości obsługi Excela, przynajmniej na poziomie średnio zaawansowanym. Dla osób posiadających taką wiedzę ta książka może stać się natchnieniem do poszukiwania i realizacji własnych pomysłów. Natomiast dla osób, które nie czują się zbyt mocne w projektowaniu formuł Excela, wykorzystanie załączonych tutaj gotowych raportów powinno stać się ułatwieniem w realizacji często uciążliwych zadań nakładanych na służby księgowe.

Do zestawu raportów dołączono również narzędzie „Macierz Ryzyka”, które może być pomocne w projektowaniu procedur obejmujących działania związane z należyłą starannością w realizacji procesów biznesowych.

Mam nadzieję, że książka wraz z dołączonymi do niej plikami z raportami w skoroszytach Excela będzie wsparciem dla przedsiębiorców, a zwłaszcza dla księgowych czy biur rachunkowych w dobrej postępującej cyfryzacji relacji podatnik–fiskus. Niewątpliwą zaletą niniejszego opracowania jest to, że zarówno raporty, jak i wszystkie opisy zamieszczone w publikacji można zastosować w praktyce – bez względu na wykorzystywany w księgowości program komputerowy, ponieważ pliki JPK oraz e-sprawozdania są generowane w takiej samej postaci z każdego programu księgowego, sprzedażowego czy magazynowego.